

שו"ת בדי הארון

תשובות בנושאי השעה

חלק ד:

יורה דעה והלכות ציבור

הרב רא"ם הכהן

עריכה:

הרב אלעזר גולדשטיין

ה'תשפ"ד

הוצאת גילוי - ישיבת עתניאל

בדי הארון (ד):

יורה דעה והלכות ציבור

עריכת תוכן ולשון: ד"ר דוד צרי – "מענה לשון"

עורכי משנה: הרב אורי הכהן, הרב נריה טייץ, הרב אסף לוגסי, הרב עמיחי סמט

הגהה: נתנאל פישמן, אורן הירשהורן

עיצוב ועימוד: אברהם רחמים

עיצוב העטיפה: דניאל בר לב

ספר זה יצא לאור בסיוע משרד התרבות והספורט - מנהל תרבות

© כל הזכויות שמורות למכון התורני, גילוי

ישיבת בית ועד הר חברון, עתניאל

תשרי, תשפ"ד (2023)

יוצא לאור ע"י ישיבת בית ועד הר חברון

ד.ג. הר חברון עתניאל. 9040700.

ספר זה ושאר ספרי ההוצאה אפשר להשיג

באתר: www.otniel.org

בטלפון: 02-9964241

במייל: gilyot@gmail.com

מסת"ב: 8-9-92639-965-978

נדפס בישראל אדר ב' תשפ"ד

”טוב לי תורת פיך מאליפי זהב וכסף”

מהדורה זו של ספר התשובות:
שו”ת בדי הארון
מאת הרב רא”ם הכהן שליט”א
תיקרא

מהדורת מרטן

על שמש, בתפילה להצלחתם הגדולה בפרנסה טובה,
בריאות הנפש והגוף, בזרע חי וקיים, קניין תורה
וחינוך הילדים לתורה ומעשים טובים,
של תלמידיו ומוקירי תורתו:

אורלי ורוני מרטן

ולעילוי נשמת האמא והחמות
הגב' אסתר בת שרה ז”ל
ולעילוי נשמת הסבתא
ז’נין זוהרה מרטן בת סולתנה ושלוס ז”ל

”וכבד עדים כל צדקתנינו,
מה בגד זה - כל נימא ונימא מצטרפת לבגד גדול...
כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול”

(בבא בתרא ט ע”ב)

זכות הפצת הספר ולימוד התורה בספרנו
וזכות כל התנאים, האמוראים והצדיקים
תעמוד לזכותו ולהצלחה גדולה בחינוך הילדים,
פרנסה בשפע, בריאות הנפש והגוף
של ידידנו מוקיר רבנן
הפועל להפצת התורה
ולאהדרת שם לומדיה

ד"ר, עו"ד אריה ליבוביץ הי"ו
לו ולזרעו ולכל בני ביתו לעולם

ולעילוי נשמת ההורים היקרים
ד' יצחק יעקב בן שמואל ליבוביץ ז"ל

נפטר בשנת תש"פ ז' אייר

הגב' סימה בת חוה ליבוביץ ז"ל

נפטר בשנת תש"ס כ"א ניסן

שביעי של פסח יום שירת הים

יהי הלימוד בספר זה
לעילוי נשמות יקירנו ז"ל

ר' זליג יצחק ב"ר נחום

מרת שרה בת ר' משה זאב

הרב זאב ב"ר משה יונה

רפאל בן פנינה

גילת פריידא חוה בת רבקה

תנצב"ה

הקדמת הרב רא"ם

אני מודה לה' שזיכה אותי לענות ולכתוב תשובות בהלכה. ברוך ה' אנחנו זוכים להוציא את הכרך הרביעי מסדרת "שו"ת בדי הארון". המספר ארבע נותן מרחב של שיר מרובע היונק משם הוי"ה, על ידי גילוי שם ה' בעולם. שונה מאוד הוא ספר הלכתי שיטתי, הנכתב ללא קשר לשינויים ולדברים המתרגשים לבוא לעולם, מספר שו"ת המגלה את ההתמודדות של תורת הנצח במציאות.

בברכת התורה שבסוף קריאת התורה אנו מברכים ברכה כפולה: 'אשר נתן לנו תורת אמת, וחי עולם נטע בתוכנו'. הטור מבאר את הלשון הכפולה:

פירושו: 'תורת אמת' היא תורה שבכתב, ו'חי עולם נטע בתוכנו' היא תורה שבעל-פה, שהיא 'חי עולם נטע בתוכנו', המשולה ל'נטיעה' שבמהותה פרה ורבה. מקור משל זה בדברי ר' אלעזר בן עזריה:

טור אורח חיים קלט

הטור מדגיש את ההבדל שבין התורה שבכתב, הקבועה ועומדת, לבין התורה שבעל-פה, שהיא 'חי עולם נטע בתוכנו', המשולה ל'נטיעה' שבמהותה פרה ורבה. מקור משל זה בדברי ר' אלעזר בן עזריה:

ואף הוא פתח ודרש: "דְּבָרֵי חֲכָמִים כְּדָרְבָנוֹת וּכְמִשְׁמֵרוֹת נְטוּעִים בְּעֵלְי אֲסָפוֹת נִתְּנוּ מִרְעָה אֶחָד" (קהלת יב, יא). למה נמשלו דברי תורה לדרבן? – לומר לך: מה דרבן זה מכוין את הפרה לתלמיה להוציא חיים לעולם אף דברי תורה מכוונין את לומדיהן מדרכי מיתה לדרכי חיים. אי מה דרבן זה מטלטל אף דברי תורה מטלטלין? – תלמוד לומר 'מסמרות'. אי מה מסמר זה חסר ולא יתר אף דברי תורה חסירין ולא יתירין? – תלמוד לומר 'נטועים': מה נטיעה זו פרה ורבה, אף דברי תורה פריין ורביין.

בבלי חגיגה ג ע"ב

ר' אלעזר בן עזריה מדגיש שלושה מרכיבים של התורה: דרבן – המכוון את לומדיה לדרכי חיים, מסמר הקבוע ואינו מטלטל לפי צרכי השעה, ו'נטיעה' הפרה ורבה בכל דור. בעקבות דברי הטור נראה שיש לבאר ששני המרכיבים: 'מסמרות', ו'נטיעה' מבטאים את השילוב שבין תורה שבכתב לתורה שבעל־פה. הרב שמואל גלזנר זצ"ל, נינו של החתם סופר, בהקדמה לספרו "דור רביעי" על מסכת חולין מבאר את דברי הטור:

...כי תורה שבכתב נקראת "אמת", ואמת המוחלטת שאין תוספת וגרעון תופסת בה, כי לכן היא כתובה. וספר תורה שחסר אות או ייתר אות אחת פסולה. אבל פירושה, שהיא תורה שבעל־פה, אינו נקרא אמת מוחלטת, רק אמת הסכמית התלויה בהבנת השופט שבימין. אבל מהאי טעמא גופא נקראת "חיי עולם" הנטועים בתוכנו, כי בה יבא רוח החי של כל דור ודור לפעולת אדם, אשר על שם זה נקראת "חיי עולם".

הקדמת ספר דור רביעי על מסכת חולין

לדבריו התורה שבכתב 'תורת אמת' היא אמת מוחלטת, והתורה שבעל־פה 'חיי עולם' חיה בכל דור ודור לפי הבנת השופט שיהיה באותו הדור, והוא מכנה תורה זאת 'אמת הסכמית'. על אף דבריו הנפלאים, בעניין מוטיב חיי השעה, לדעתי אי־אפשר לקבל את המונח 'אמת הסכמית', וודאי לא את הניגוד בינה לבין ה'אמת מוחלטת'. אלא יש להגדיר את הניגוד בין מרכיבי התורה בדרך שונה: תורה שבעל־פה, הנטיעה, היא גילוי דבר ה' על פני מימד הזמן, הניתן

הקדמת הרב רא"ם

לחכמי תורה שבעל־פה בכל דור ודור, בהתאם למציאות המתחדשת ולאור העמקתם בדבר ה'. ואילו תורה שבכתב היא מסמרות שכל חכמי התורה שבעל־פה חייבים להעמיק בה וללמוד מאותיות התורה את דרכה, אך בשום אופן לא לגעת בה ולשנותה.

ידוע האיסור של כתיבת תורה שבעל־פה:

דרש ר' יהודה בר נחמני מתורגמניה דר"ל: כתוב אחד אומר (שמות) "כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה", לומר לך: דברים שעל פה – אי אתה רשאי לאומרן בכתב, ושכתב – אי אתה רשאי לאומרן על פה.

בבלי תמורה יד ע"ב

רבים מהראשונים הסבירו שהאיסור לכתוב תורה שבעל־פה נובע מהמורכבות של דימוי מילתא למילתא, והתביעה שכל תלמיד ישמש את רבו וילמד ממנו את דרכה של תורה בעל־פה. לענ"ד עומק הדברים הוא שדימוי מילתא למילתא באופן טכני ומילולי מנוגד באופן מוחלט לתורה שבעל־פה ודרכיה, ולמטרת מסירתה בעל־פה. לאור האמור לעיל, יש לבאר שהאיסור על כתיבת התורה שבעל־פה נועד לכך שהתורה תמשיך לצמוח ולהתגלות בכל דור ולפרוח כנטיעה ולא תתקבע כמסמר שאיננו מאפשר התגלות משפט צדק הפרה ורבה, בגלל הכתיבה המונעת את המשך הגילוי.

בכל ההיסטוריה נכתבו שני סוגי ספרי הלכה: האחד הוא ספרי קבצי תורה שבעל־פה גדולים ומקיפים, שהגדולים שבהם הם המשנה, התלמודים, הרמב"ם והשו"ע. וכפי שכתב הרמב"ם בהקדמתו, ספרים אלו נכתבו משום 'עַת לְעִשׂוֹת לָהּ' הפרו תוֹרַתְךָ' (תהלים קיט. קכו), על אף האיסור לכתוב את התורה שבעל־פה. אולם לצד ספרי קבצי ההלכות, נכתבו תמיד ספרי שו"ת שעסקו בבירור המציאות המשתנה בכל דור ודור. מעלתם הגדולה של ספרי השו"ת שהם מתיחסים לשאלות שנשאלו במקום ובזמן מסוימים, ומבררים את הצדדים הייחודיים להם. ספרים אלו אינם מקבעים את התורה שבעל־פה, אלא מדגישים את הפרייה והרבייה שלה. בספרים אלו נראה שאין צורך

בהיתר 'עת לעשות לה' הפירו תורתך'. דווקא לאור זה, הלימוד מספרי שאלות ותשובות צריך להיות שונה מלימוד של קובצי הלכה, וצריך הלומד 'לשים אוזנו כאפרכסת ולקנות לב מבין לשמוע את דברי המטהרים ודברי המטמאים'. ויהי רצון שדברי התורה ימשיכו לפרות ולרבות להביא חיים לעולם.

* * *

בתחילת כרך הזה הובא הקונטרס על גיור קטנים, שעברתי על כולו עם הגאון הרב רבינוביץ זצ"ל, שנסתלק לישיבה של מעלה בין כתיבת הקונטרס לפירסומו. בקונטרס הנדפס ישנה התיחסות לתגובות השונות שהעירו והאירו ת"ח, ואני מודה להם על העיון הרב בסוגיה.

כמו כן יש בכרך זה תשובות בעניני רפואה שבהם אין לנו יכולת להחמיה מפני שכל חומרה מצד אחד היא קולא, או חמור מכך: איסור רציחה, מצד שני; ועל זה נאמר בגמ' ביבמות:

דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין יריכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו, שנאמר (שיר השירים ג, ט-ז): "הנה מטתו של שלמה ששים גברים סביב לה מגברי ישראל. כלם אחזי חרב מלמדי מלחמה איש חרב על ירכו מפחד בקלילות" – מפחד של גיהנם שדומה ללילה.

בבלי יבמות קט ע"ב

אחריהן בא קובץ תשובות בעניני בית-כנסת, והכרך נחתם בחלק קטן מהתשובות שניתנו בזמן המגפה העולמית, הקורונה.

העיסוק בעולם ההלכה, שהוא חיי עולם, מקשר את החיים המעשיים לנותן התורה.

* * *

חובה עלי להודות לרעיית האהובה ולילדי האהובים על שהם מהווים את המרחב שבו ניתנו התשובות ועל השותפות מתוך הקשבה לתהליך המלווה את גילוי דבר ה' הלכה ולמעשה.

הקדמת הרב רא"ם

אני מודה לבית הוועד, שבו אני זוכה לשמש בקודש, שהוא הקרקע הפוריה לחיי עולם שנטע בתוכנו.

אני מודה לגאון הרב נחום רבינוביץ זצ"ל שזכיתי לשבת עימו בבית הדין ולמדתי ממנו מידות מתוקנות, תורה גדולה ופשוטה ויכולת לקלוע לנקודת האמת מתוך מאור פנים, הקשבה עמוקה לכל אדם הנכרא בצלם ואחריות לעם ישראל בדור של קיבוץ גלויות.

תודה מיוחדת מגיעה לרב אלעזר, שערך ועיבד את התשובות והעמידני בהרבה מקומות על האמת מתוך דיון לאמיתה של תורה.

מתוך הודאה גדולה על העבר ותפילה לעתיד, ומתוך תפילה גדולה שלא אכשל בדבר הלכה, אברך בברכת כהנים באהבה את עם ישראל, המצוי בימים אלה במשבר אחווה, שבעזרת ה' בסוד המסיבות המתהפכות יוביל לחידוש ברית היעוד.

רא"ם הכהן

הלומד משואליו יותר מכולם

* * *

הדברים לעיל נכתבו לפני שמחת תורה. אנו נמצאים כעת באמצע מערכה קשה מול אויב עמלקי הנלחם נגד עם ישראל ונגד הקב"ה.

במלחמה זו מתגלה מסירות הנפש של החיילים והאזרחים במלא יפעתה, והאחדות הפנימית של נשמת כנסת ישראל.

אנו תפילה להצלחת המערכה, ולקיום דברי נעים זמירות ישראל (תהילים יח, לח): "אֲרֹדֹף אוֹיְבֵי וְאֲשִׁיגֶם וְלֹא אָשׁוּב עַד כְּלוֹתָם", ועתירה שאחדות נשמת כנסת ישראל תביא את הברכה על עם ישראל ועל האנושות כולה. יהי רצון שתתקיים בנו נבואת הנביא ישעיה (ב, ג) והנביא מיכה (ה, ב), שהתנבאו

באותה לשון: "והלכו גוים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' ואל בית א-להי
יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה בארחותיו כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם".

יהי רצון שיהיו דברי הוראה אלו לעילוי נשמת כל הקדושים שנהרגו
במלחמה, ולזכר תלמידי הישיבה שנהרגו על קידוש ה' במלחמה: אלחנן מאיר
קלמנון, פדיה מנחם מרק, אייל מבורך טויטו, וחנן דרורי, הי"ד, שהצטרפו
לחבריהם במתיבתא דרקיעא, למקום שאין ברייה יכולה לעמוד במחיצתם.

הקדמת העורך

ספר זה הוא הרביעי בסדרת ספרי השו"ת של מו"ר הרב ראם הכהן שליט"א. שאלה ריחפה ברקע של עריכת הספר והיא: כיצד יש לכנותו? לאתר הוצאת שלושת החלקים הראשונים: חלק א' אורח חיים, חלק ב' פיקוח נפש (דיני פיקוח נפש בשבת) וחלק ג' שביעית, עלתה המחשבה לסדר ולערוך את התשובות הנוגעות לחלק יורה דעה. תחילה נעשה ניסיון ללקט ולערוך את הדברים בהתאם לנושאים שבהם עסקו הטור והשולחן ערוך בחלק יורה דעה, אלא שהעיסוק בשאלות השעה יש לו חיים לעצמו. על אף הרצון לייצר ספר מסודר, לחיות התורה יש כוח ויופי עצמאי, ותפארת השיר של ספרי השאלות והתשובות היא העיסוק בשאלות המתעוררות בכל שעה ושעה גם אם המבנה והסדר שלהם לוקה מעט.

ר' יעקב בעל הטורים, שטבע את החלוקה שבה נבנה ספר ארבעה טורים ובעקבותיו השולחן ערוך, הגדיר את חלק 'יורה דעה' כחלק התורה העוסק ב'לימוד האדם דעת להורות בדברים הנהוגין בזמן הזה'. רובו של ספר זה אכן עוסק בעניינים שהתבארו בחלק זה של הטור והשולחן ערוך, אך לא נמנענו מלצרף אליו שאלות ציבוריות הנוגעות בחיי השעה להורות דעת בדברים הנהוגין בזמן הזה.

תשובות בנושאי איסור והיתר ונושאים נוספים הנוגעים ביורה דעה שלא נכנסו בכרך זה ונדחו מפאת צרכי השעה יצאו בעזרת ה' בחלק הבא, בתפילה לסייעתא דשמיא שיצא בקרב.

* * *

השער הראשון בספר עוסק בנושא הגיור בזמן הזה. זו היא אחת השאלות הבודעות ביותר בזמן הזה, שהמענה עליהן קריטי לעתיד עם ישראל במדינת ישראל. הרב רא"ם עסק בנושא זה במשך עשרות שנים, החל ממאמר שפורסם לפני כשלושים שנה, ובהמשך בירר את הדברים עם הגאון הרב נחום אליעזר רבינוביץ' זצ"ל שאף כתב לו הסכמה לדברים, ולצערנו נלקח לבית עולמו לפני פרסום הדברים. יבדל לחיים ארוכים, זכינו שעבר על הדברים הגאון הרב שלמה דיכובסקי שליט"א, שכתב על הדברים את הקדמתו שבה הוא הדגיש את חשיבות נושא זה: "אנו לא עוסקים בפסיקה וירטואלית בתנאים אידאליים, אלא במציאות קשה שנוצרה במשך שנים, כאשר הברירה היא לתת למצב זה לגדול ולצמוח, ולכסוף לגרום לכך שנאבד את צביונו היהודי, או שנפעל בדרכים הלכתיות המיועדות למצבי דחק כאלו. אכן, נטלת על עצמך את ההכרעה, וברוך תהיה! זאת הכרעה קשה, אבל נכונה הלכתית. ברוך תהיה על המאמץ שעשית. הקב"ה יסייע בעדך להגדיל תורה ולהאדירה."

בשער השני, נידונו שאלות הנוגעות לדיני רפואה ופיקוח נפש שהתבררו במהלך מספר שנים, ועוסקות בדיני נפשות. חלק זה עוסק בענייני הלכה שאין בהם קולא וחומרא, שהמחמיר בהם נמצא מיקל בשמירת הנפש, וזה החוט הדק עליו יש לפסוע בדרכי ההוראה הייחודיים לדינים אלו. שאלות אלו נובעות מהזכות שלנו לחיות בדור שבו התגלו מסתרי החיים, גילויים מדעיים ויכולות רפואיות שלא היו מעולם. גילויים אלו בתורם מחייבים לגלות את דבר ה' הנוגע בהם.

בשער השלישי הובאו שלוש תשובות הנוגעות לבית הכנסת.

בשער הרביעי, החותם, הובאו שאלות שהתבררו בשעת מגפת הקורונה. לשמחתנו השאלות בחלק זה ברובן כבר אינן רלוונטיות כפשוטן, ולכן שאלות ודיונים שאין להן כל משמעות לחיי הנצח הושמטו. עם זאת, מצאנו שחלק

הקדמת העורך

מן התשובות שניתנו לצרכי השעה ביררו יסודות של תורת הנצח, שיש להם גם משמעות לאירועים נוספים וראויים להיכתב לדורות.

אני מודה לכל צוות המכון התורני שסייעו לי בעריכת הספר, ובמיוחד לעורך הלשון ד"ר דוד צרי, שכדרכו בקודש העיר וחקר לעומק גם את תוכן הדברים ומשמעותם, והעלה שאלות ונקודות שדייקו את הדברים.

בתפילה שנוצה להמשיך לעסוק בתורת חיים ולהוציא ספרים נוספים ממעיינות הנצח.

אלעזר גולדשטיין

בית ועד הר חברון, עתניאל, תשפ"ד

* * *

עריכת הספר שלפניכם ועימודו לדפוס נסתיימו עוד לפני חג הסוכות והוא עמד להיכנס לדפוס ולצאת לאור סמוך לחגי תשרי, אלא שתקפו אותנו הצרות, וביום שמחת תורתנו הפך חגנו לאבל, ואלפי מחבלים ארורים חדרו ליישובי עוטף עזה, אנסו, רצחו וחטפו רבים מאזרחי המדינה, וכך פרצה מלחמה ארוכה וקשה. אני גויסתי במהלך החג, ומאז לא יכולתי להתפנות לסגירות האחרונות הנצרכות לדפוס. וכך עמד לו הספר דומם במשך חמשה חודשים, שבהם הייתי במילואים בעוטף עזה ובעיר עזה. כפי שאומרת הגמרא בברכות (ד ע"א), דוד המלך אמר: 'לא חסיד אני?... [ש]ידי מלוכלכות בדם שפיר ושפליה כדי לטהר אשה לבעלה'. על דרך זו אומר אני: 'לא יכולתי לשבת באוהלה של תורה, שידי התלכלכו מדמם של קדושי בני ישראל, להשיב את כבוד ישראל. ברוך ה' שגמלני כל טוב, וחזרתי בשלום לביתי ולביתה המדרש, וכעת אני יכול להתפנות להוציא לאור את התורה הזאת'.

ברוך ה' שיד ה' הייתה עימנו, ובכל מקום שצה"ל הגיע הוא הביס את אויביו. עם זאת, עם ישראל צריך ישועה גדולה להינצל מכל שונאינו בעולם כולו,

שלא פסקו מלבקש להשמידנו. יהי רצון שזכות התורה תגן על עם ישראל. כפי שלמדנו כולנו, כוחנו מוגבל, ו'אם ה' לא ישמר עיר שןא שקד שומר'. נעמוד בתפילה שזכות התורה הזאת תהיה למגן לעם ישראל, להצלת אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה, ותהיה לזכותם של כל קדושי עם ישראל שמסרו נפשם למעננו, שבזכותם אנחנו יכולים להמשיך לעסוק בתורה.

על אף האמור לעיל, שתפארתם של ספרי שו"ת בכך שהם עוסקים בשאלות השעה, לאחר התלבטות הוחלט שלא להוסיף על הספר הקיים תשובות שהתלבנו בשעת המלחמה, ובעזרת ה' נביא אותן בכרך הבא.

תוכן העניינים

ט	הקדמת הרב רא"ם
טו	הקדמת העורך
שער א – "וְהִקְמַתִּי עֲלֵיהֶם רָעִים וְרָעוּם וְלֹא יִירָאוּ": הלכות גיור	
3	הקדמה
6	מכתב הסכמה מהרב נחום אליעזר רבינוביץ' זצ"ל
7	מכתב הסכמה מהרב שלמה דיכובסקי שליט"א
13	סימן א: מדיניות הלכתית בדיון על גיור זרע ישראל
44	סימן ב: גיור קטן שהביאווהו הוריו לגיור מדין 'ניחא ליה'
77	סימן ג: שיטת התוספות שגיור קטן מדרבנן ודחייתה מההלכה
89	סימן ד: אין לגייר גדולים ללא קבלת המצוות
105	סימן ה: קבלת מצוות בגיור קטנים
126	סימן ו: בישולי גויים בגיור קטנים ללא אימותיהם
148	סימן ז: כיבוד אב ואם של גר
שער ב – רפואה	
סימן ח: רפואה אלטרנטיבית למנוע פגיעה שכלית	
154	על-ידי חלב נאקות
178	סימן ט: גילוח בתער לפגועי נפש

- 188 סימן י: החובה לתרום דם, והאם מותר להמנע מלתרום כמחאה
- 202 סימן יא: קביעת רגע המוות והחובה לתרום אברים
- 230 נספח: תרומת אברים ותחיית המתים
- 236 סימן יב: תפילה על מי שמצוי במוות מוחי
- 240 נספח: מכתב תגובה
- 248 סימן יג: הצלת עוברים מופרים בשבת
- 268 נספח: מכתב תגובה
- 273 סימן יד: איסור עישון ופסול לעדות של מעשנים

שער ג' - הלכות בית־כנסת

- 289 סימן טו: הצבת מערכות סולאריות על גג בית־הכנסת
- 293 סימן טז: כלי נשק בבית־כנסת ובבית מדרש
- 297 סימן יז: טלטול ספר תורה מבית־הכנסת

שער ד' - תשובות וביירוים שניתנו בעקבות מגפת הקורונה

- 303 הקדמת העורך
- 304 סימן יח: תפילה למטפלים
- 306 סימן יט: סגירת שערי בית־המדרש
- 311 סימן כ: מבט רוחני על פיקוח נפש של ציבור
- 314 סימן כא: שמיעת מגילה דרך פלאפון רדיו ורמקול
- 322 סימן כב: מניין כחובת הציבור בשעת מגפה
- סימן כג: תנאים לצירוף עשרה, והצטרפות למניין
- 333 באמצעים טכנולוגיים

- 349 סימן כד: עלייה לתורה וקריאת התורה כשהעולה אינו יכול לקרוא מהספר
- 364 סימן כה: סגירת מקוואות גברים בזמן הקרוונה
- 383 סימן כו: תענית בכורות כשאין אפשרות לעשות סעודות סיום מסכת בציבור
- 391 סימן כז: הלל שלם בברכה בתפילת יחיד בליל פסח
- 397 סימן כח: ברכת אשר קידש ידיד מבטן ונתינת שם באמצעות טלפון או זום